

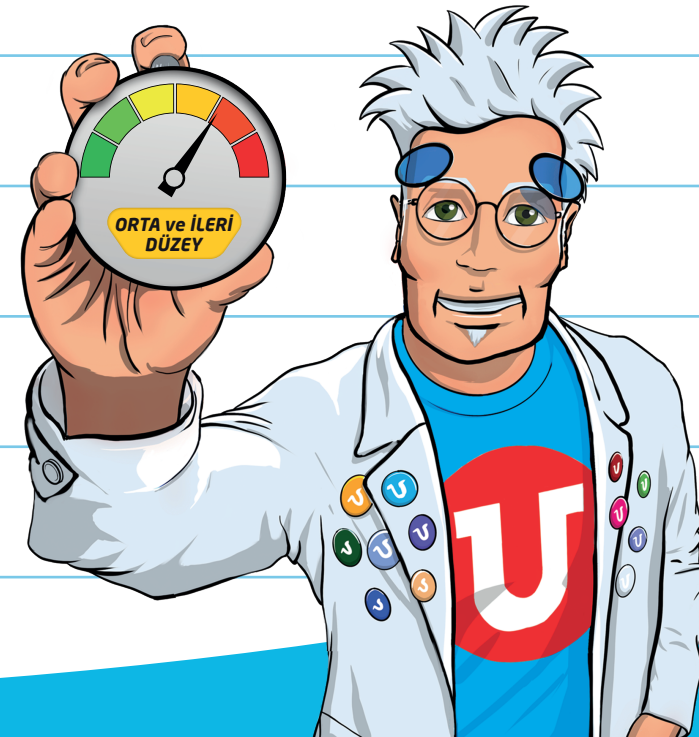

9. Sınıf Orta ve İleri Düzey Edebiyat Soru Bankası

Okuma
(Edebî Sanatlar, İmge)

FATMA GÜL ÖRS

EDEBİ SANATLAR / İMGE

Edebi Sanatlar

İmge

EDEBİ SANATLAR

→ Edebiyatta anlatımı zenginleştirmek, renklendirmek ve daha çarpıcı bir duruma getirmek için temelde benzetme esasına dayalı, söz ve anlama bağlı anlatım inceliği ve özelliğidir. Edebî metinlerin sanatsal niteliklerinin anlaşılmasında edebî sanatların önemli bir yeri vardır. Teşbih, istiare, mecazımürsel, teşhis, in-tak, tenasüp, tezat, telmih, hüsnütalil, tecahüliarîf, kinaye, tevriye, tariz, irsalî-mesel ve mübalağa başlıca edebî sanatlardır.

1. TEŞBİH (BENZETME): Aralarında benzerlik ilgisi kurulan varlık veya kavramlardan nitelikçe zayıf olanın, kuvvetli olana benzetilerek anlatılmasıdır.

Teşbihin dört ögesi vardır:

Benzeyen: Özellikçe zayıf olandır.

Kendisine benzetilen: Özellikçe güçlü olandır.

Benzetme yönü: Aktarılan özelliktir.

Benzetme edatı: Gibi, kadar, sanki vb. kelimelerdir.

“Benzeyen” ve “kendisine benzetilen” asıl ögelerdir. “Benzetme yönü” ve “benzetme edatı” yardımcı ögelerdir. Yardımcı ögeler kullanılmadan da benzetme yapılabilir.

Örnek:

Elma gibi kırmızı yanakları olan çocuk koşarak yanımıza geldi. (Tam benzetme çünkü benzetme unsurlarının tamamı var.)

Elma yanaklı çocuk koşarak yanımıza geldi. (Teşbihibeliğ çünkü benzetme unsurlarından yalnızca benzeyen ve kendisine benzetilen var.)

Örnek:

Dörtnala gelip uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
bu memleket bizim

Örnek:

Ovada kızıl bir granit seli
Bir heykel uzaktan Munzur dağları!

2. TARİZ: Söylenen bir sözün, kavramın gerçek veya mecaz anlamı dışında tamamen tersini anlatma sanatıdır.

Örnek:

Bir yetim görünce döktür dişini
Bozmaya çabala halkın işini
Günde yüz adamın vur kır dişini
Bir yaralı sarmak için yeltenme

(Huzuri)

3. İRSALİMESEL: Anlatıma güç kazandırmak için söz, yazı ya da şiirde; atasözü, özdeyiş veya çok bilinen yaygın bir sözü kullanma sanatıdır.

Örnek:

N'ola ol kafır-i hüsne havale etsem ağıyarı
Meseldir dinsizin elbet gelir hakkından imansız

4. TEZAT: Anlamı güçlendirmek için karşıt kavramların bir arada kullanılmasıdır. Tezat sanatının olabilmesi için zıt kavramlardan birinin gerçek, diğzerinin mecaz anlamda kullanılması gerekir. Kısaca tezat, kavramlardan ziyade düşüncelerin tezatlığıdır.

örnek:

Karlar etrafı beyaz bir karanlığı gömdü
Kar değil gökyüzünde yağan, beyaz ölümdü

5. TENASÜP (UYGUNLUK): Anlamca birbirleriyle ilgili kelimelerin bir arada kullanılması sanatıdır.

örnek:

Aramazdık gece mehtâbı yüzün parlarken
Bir uzak yıldıza benzerdi güneş sen varken

6. KİNAYE: Bir kelimenin veya sözün hem gerçek hem mecaz anlamını düşündürecek biçimde birlikte kullanılmasıdır. Burada asıl olan, kelimenin mecaz anlamıdır.

Örnek:

Ey benim sarı tamburam
Sen ne için inilersin
İçim oyuk derdim büyük
Onun için inilerim

7. TELMİH: Herkesçe bilinen geçmişteki bir olayı, efsaneyi çağrıştırma, anımsatma sanatıdır. Bir sözün telmih olduğunun anlaşılabilmesi için hatırlatılan olay, durum, kişi vb. bilinmelidir.

Örnek:

Vefasız Aslı'ya yol gösteren bu
Kerem'in sazına cevap veren bu
Kuruyan gözlere yaş gönderen bu
Sızmadı toprağa çoban çeşmesi

8. HÜSNÜTALİL: Herhangi bir olayı gerçek nedeninin dışında daha güzel veya hayali bir nedene bağlayarak oluşturulan söz sanatıdır.

Örnek:

Yeni bir ülkede yem vermek için atlarına
Nice bin atlı kapılmıştı fetih rüzgârına

9. TECAHÜLÜARİF: Bir anlam inceliği meydana getirmek ya da nükte yapmak için, bilinen bir gerçeği bilmiyormuş gibi söyleme sanatıdır.

Örnek:

Şakaklarıma kar mı yağdı, ne var?
Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?

10. TEVRİYE: Bir kelimenin bir cümlede, beyitte birden çok gerçek anlamı sezdirecek biçimde ve yakın anlamdan çok, uzak anlamı kastedilerek kullanılmasıdır.

Örnek:

Gül yağını eller sürünür, çatlasa bülbül

İMGE

- Bir varlığı, kavramı, durumu daha canlı ve daha duygulu anlatmak için onu başka varlık, kavram veya durumların çizgileri ve şekilleri içinde tasarlayıştır. Sanatçı, imge oluştururken izlenimlerinden hareketle gerçeği kendi algısına göre yeniden biçimlendirir. Duygu ve düşüncelerini ifade etmek için kendine özgü bir dil oluşturur. Yeni bir anlatım için hayal gücü ve sanatçı duyarlılığı sayesinde alışılmamış sözler bulur. Bilinen sözcüklere farklı anlamlar yüklerken çeşitli ipuçlarıyla çağrışım sağlar.

Örnek:

Sen geldin benim deli köşemde durdun
Bulutlar geldi üstünde durdu
Merhametin ta kendisiydi gözlerin
Merhamet saçlarını ıslatan sessiz bir yağmurdu
Bulutlar geldi altında durduk

Mazmun: Divan edebiyatında bazı kavramları dolaylı anlatmak için kullanılan nükteli ve sanatlı söze mazmun denir. Başlangıçta bir şaire özgü olan imge, zamanla başka şairler tarafından da kullanılarak kalıplaşırsa mazmun olur.

Örnek:

Ah eylediğim serv-i hırâmânın içündür
Kan ağladığım gonce-i handanın içündür

